ENURLR IEIOMUL ER SILPUCUNJUTLUMUOO ORNRUOJH LEISO)

Ọ̀RẸ́ ṢÍṢE GẸ́GẸ́ BÍI KÓKÓ Ọ̀RỌ̀ NÍNÚ EWÌ ADÉBÍMPÉ Ọ̀JẸ́DÒKUN TÍ ADÉBÁYỌ` FÁLÉTÍ KỌ

BAKARE, Akanji Isimoheel
Department of Linguistics and Nigerian Languages,University of Ilorin, Ilorin, Kwara State.
bakareisimoheel@gmail.com

ÀṢAMỌ̀`
Ợ pọ‘ lo. po. ‘ àwọn onímọ‘ ló ti fi ọlọ́kan-ò-jọ‘ kan tíọ́rì wo kókó i?ẹ́ tí Adébáyọ‘ Fálétí fi ewì Adébímpé Ợ jẹ́ dòkun rán sí àwùjọ. Fún ìdí èyí, èróńgbà wa nínú i?ẹ́ yìí ní láti wo ipa ọ‘ rẹ́ ?í?e gẹ́gẹ́ bíi kókó tí Adébáyọ‘ Fálétí ń fi ewì Adébímpé Ợ jẹ́ dòkun rán sí àwùjọ. Ìtàn inú èwì náà ni à ó ?àmúlò láti fi bí à?à Yorùbá nípa ìgbàgbọ́ wọn nínú ọ‘rẹ́ ?í?e hàn, ìpalára tí ìgbàgbọ́ ?in?in nínú ọ‘rẹ́ ?í?e ń kóbá àwùjọ àti ènìyàn inú rẹ‘. Tíọ́rì ìfojú-à?à-ìbílẹ‘-wò tó ?àfihàn àwọn à?à tó súyọ nínú i?ẹ́ àláwòmọ́ lítíré?ọ‘, tó sì ń ?àfihàn ewu àti àkóbá tí à?à náà n ?e fún àwùjọ àti àwọn èniyàn inú rẹ‘ ni tío.́rì tí ó s. e we.́kún fún ìtúpale.‘ pépà yìí.

Kókó o.`ro.`:Ojú àmúwayé Yorùba, À?à Yorùbá, Ọ̀rẹ́ ?í?e, Ewì Adébáyo.`Fálétí, TíQ́ rì ìfojú-às. à ìbíle.`-wo.

Ìfáàrà

ọ`rẹ́ ?í?e kìí ?e ohun tí a lè fi ojú parẹ́ láwùjo. Yorùbá, ìgbàgbọ́ wọn rinlẹ` nínú ọ`rẹ` ?i?e tó fi jẹ́ pé kò?e-e-mánìí ló jẹ́ nínú ètò ìbágbépọ` wọn, Yorùbá kìí fi ọ`rẹ́ ?í?e ?e àwàdà débi pé wọn ní ìgbàgbọ́ wípé àwọn ní ẹ`tọ́ nínú ogún ọ`rẹ́ wọn nígbà tí ó bá ?ì ń bẹ láyé, èyí ni wo. ́n fi ń paá lówe pé “ààyè là á jogún ọ`rẹ́”. Orí?ìírí?ìí ọ`rẹ́ méjì ni Yorùbá máa ń ?e, àkọ́kọ́ ní ọ`rẹ́ ojú tí kò kọjá ìgbà tí wọn bá rí ara wo. n, bí wọn bá ti yísẹ` padà, ohun tó ń ?ẹlẹ` sí ọ`rẹ́ náà kò tún kàn wọn mọ́. Abala ọ`rẹ́ kejì ni ọ`rẹ́ ọkàn tó jẹ́ ọ`rẹ́ tímọ́tímọ́, ọ`rẹ́ kòríkòsùn, ọ`rẹ́ ìmùlẹ`, ọ`rẹ́ bíi ọmọ ìyá, kò sí irú orúkọ tí wọn kìí pe ọ`rẹ́ afọkàn?è, wọ́n gbàgbọ́ pé ohunkóhun tí ó bá dé bá ọ`rẹ́ àwọn, dé bá àwo. n náà pe. `lú, wọ́n gbà pé àwọn tidi ìkan kan náà, ìwà kán náà ni àwọn jọ ń wù,èyí ló mú Yorùbá má a wí pé “fi ọ`rẹ́ rẹ hàn mí, a sọ irú ènìyàn tó o jẹ́ fún o ”Yorùbá máa ń gbé ọ`rẹ́ ọkàn sí orí e `mí wọn, tí gbogbo àyé yóò sì mọ` pé ẹni náà jẹ́ ààyò ọkàn wọn, bí iná ń jọ, bí ìjì ń jà, wọn ò ní padà lẹ́yìn irú ẹni be. ́e`.

Àjọ?e àwọn ènìyàn láwùjọ ló máa ń padà di ìtàn, ìtàn kìí sì kú, dídébá ní àwọn ìran díran yóò ma báa, ì?ẹ`lẹ` àwùjọ tó di ìtàn ní àwọn oní?ẹ́ ọnà aláwòmọ́ lítírẹ́?ọ` máà ń fi ọgbọ́n àtinúdá gbé kalẹ` sínú i?ẹ́ wọn, èyí ló mú Adéyẹmí (2006) sọ pé,i?ẹ́ ọnà aláwòmọ́ lítíré?ọ` kìí ?e àkàgbádùn lásán bí kìí ?e pé ó ní ohun kan pàtó tí i?ẹ́ àwọn òǹkọ`wé àti akéwì máa ń dálé lórí. Ohun tó dálé lórí yìí ni à ń pè ní kókó i?ẹ́ tí irú òǹkọ`wé tàbí akéwì bẹ́ẹ` ń rán sí àwùjọ, tí ó sì ń pe òye tàbí àkíyèsi àwùjọ sí nǹkan náà. Níwọ`n ìgbà tó jẹ́ inú àwùjọ ní òǹkọ`wé tí mú ìtàn rẹ`, à?à inú àwùjọ tó ti mú ìtàn ló máa bí ìtàn náà, fún ìdí èyí kò sí i?ẹ́ ọnà aláwòmọ́ lítíré?ọ` tí kò ní jẹmọ́ à?à kan pàtó.

Dídá lórí à?à lè jẹ́ láti gbé à?à náà lárugẹ, kí ó máa di ohun ìgbàgbé láwùjọ tàbi pípè àkíyèsi àwọn ènìyàn àwùjọ láti gbara wọn lọ́wọ́ à?à asọnidèrò ẹ`yìn tí kò mú ìlọsíwájú bá àwùjọ.

Èdè tí àwọn oní?ẹ́ ọnà aláwòmọ́ lítíré?ọ` máa ń fi ?e àgbékàlẹ` i?ẹ́ wọn ?e kókó nítóri ó ń sọ púpọ` nínú irú i?ẹ́ tí wọ́n fẹ́ fi i?ẹ́ wọn rán sí àwùjọ, i?ẹ́ aláwòmọ́ lítíré?ọ` kọ`ọ`kan ló máa ń ní àgbékalẹ` tirẹ`, kókó tí òǹkọ`wé bá fẹ́ fi i?ẹ́ rẹ` rán sí àwùjọ ni yóò sọ irú èdè tí yóò lò nínú i?ẹ́ rẹ`. Lọ́pọ` ìgbà lójẹ́ pé àwọn tó máa ń kéwì tàbí kọ ewì máa ń ?àmúlò èdè ẹnà, àkànlò èdè àti èdè oní pọ́n-ọ́n-na láti fi gbé ewì wọn kalẹ` làti fa kókó kan yọ nínú ewì náà, èyí múkí àgbékalẹ` ewì yàtọ` gédégbé sí àgbékalẹ` àwọn lítíré?ọ` y ókù, ẹni tí ó bá ní ìmọ` tó tayọ, tó ní etí èdè, tó sì mọ ìtumọ` ìjìnlẹ` tí èdè ní, ló lè mọ àwọn kókó pàtó tí akéwì ń sọ nínú ewì rẹ`. Ìlò tíọ́rì

àti ìmọ` ìjìnlẹ` tí ẹni tó fẹ ?e lámèìtọ´ i?ẹ´ náà ní ni yóò fi ?e àfihàn kókó àti àwọn ìtumọ` ọ`rọ` àti èdè tó farasin.
Orí?ìírí?ìí kókó ni àwọn onímọ` ti fi Tíọ´rì fàyọ nínú ewì Adébímpe Ọ jẹ´dòkun ?ùgbọ´n tí wọn ò mẹ´nu ba ojú àmúwayé Yorùbá àti à?à tó súyọ nínú ìtàn náà, èyí jẹ´ kẹ´?ẹ´ tó gún i?ẹ´ ìwádìí yìí láti lo Tíọ´rì Ìfojú-À?à-Ìbílẹ`-wo À?à Yorùbá tó jẹyọ nínú ewì náà, bákan náà ni yóò ?àfihàn ojú ìwòye òǹkọ`wé àti ìhà tí òǹkọ`wé kọ sí ọ`rẹ´ ?í?e nínú ewì rẹ` àti láti mọ èyí tó faramọ´ nínú ọ`rẹ´ ọ`kan ?í?e tàbí kí wọn dá ọ`rẹ´ ?í?e dúró lórí ọ`rẹ´ ojú-sójú tí kò ní ?àkóbá fún wọn.

TíQ´rì Ìfojú-À?à-Ìbílẹ`-wò
Adéyẹmí (2019: 26-27) fi hàn pé àwọn agbẹ´tẹrù tíọ´rì yìí sọ pé i?ẹ´ tí lítíré?ọ` máa ń ?e ni láti dáàbò bo à?à àti ì?ẹ`?e àwùjọ kan, nítorí náà ohun tó gbọdọ` jẹ lámèyítọ´ lógún ni ?í?e àfihàn irú àwọn à?à tó súyọ nínú i?ẹ´ ọnà aláwòmọ´ lítíré?ọ`. Àwọn tó ?e agbátẹrù tíọ´rì yìí pín sí ọ`nà méjì, àwọn ì?ọwọ´ kìn ín ní rí à?à gẹ´gẹ´ bíi ohun tí kò gbọ´dọ` yípadà, 'àtẹ´wọ´ labálà, a ò mọ ẹní kọ ọ´'. À?à tí kò ?ayé lóore ni wọn sì ń gùnlé, irú àkójọpọ` à?à bẹ´ẹ` kìí fẹ´ ìjà kìí fẹ´ ìta, kí a ?a má wòran, kí a máa yí ẹsẹ` padà lóríbí àwọn ará iwájú tín ?e à?à, bó tilẹ` jẹ´ pé à?à náà kò bá òde mú mọ´, tí kò ?e àǹfàní kankan fún àwùjọ àti àwọn ènìyàn inú rẹ`. Àwọn apá kejì ni àwọn tó gbà à?à ní atáyé?e, akójọpọ` à?à tó lè tanijí, tí ólè gún àwọn mẹ`kúnnù ní kẹ´?ẹ´ inú láti dìde fún ìjàgbara ni wọn ń kójọ.
Tíọ´rì ìfojú à?à-ìbílẹ`-wo wúlò fún i?ẹ´ yìí láti fa à?à ọ`rẹ´ ?í?e tó súyọ nínú ìtàn Adébimpé Ọ jẹ´dòkun yọ, tó sì fi ìhà àti ìgbàgbọ´ Yorùbá hàn nínú ọ`rẹ´ ?í?e paàpá ọ`rẹ´ ọkàn tí wọn máa ń fi taratara tẹ`mítẹ`mí ?e. Abala àwọn ìsọ´rí kejì nínú tíọ´rì yìí tó gbà pé atáyé?e ni à?à jẹ´, ó sì máa ń tanijí fi kókó èrò òǹkọ`wé hàn níbi ìtanijí tó ń fi à?à ?e pẹ`lú irú àyípadà tó fẹ´ kó dé bá à?à ọ`rẹ´ ?í?e yàtọ` sí bí a tín ?e tẹ´lẹ` tó sì ń gba ẹ`mí lọ, líla ẹ`mí lọ` yìí mú kí àwùjọ máa pàdánù àwọn ènìyàn tó lè mú ìlọsíwájú bá àwùjọ, irú àwùjọ tí irú èyí bá ti n ?ẹlẹ`m kò ní sí ìlọsíwájú nírú àwùjọ bẹ´ẹ`.

À?à Ọ rẹ´ Ṣí?e Gẹ´gẹ´ Bíi Kókó Ọ rQ` AdébáyQ` Fálétí Nínú Ewì Adébimpé Ọjẹ´dòkunAdébáyQ` Fálétí.
Kò sí àlàyé à?eyanu nípa pé à?à ọ`rẹ´ ?í?e ní à?à Yorùbá tó súyọ nínú ewì Adébímpé Ọ jẹ´dòkun nítórí pé ọ`rọ` nípa ì?ẹ`lẹ` tó ?ẹ` láàárín àwọn ọ`rẹ´ méjì, Adébímpé Ọ jẹ´dòkun àti ọ`rẹ` rẹ` Ináọ́lájí Ògúnàjọbọ ni Ọ jọ´gbọ´n Adébáyọ` Fálétí ?e àgbékalẹ` ìtàn rẹ`sínú èwì náà, ó fi àbùdá àti ìgbàgbọ´ Yorùbá hàn nípa ọ`rẹ´ ?í?e. Ọ rẹ´ ọ`kàn tó jẹ´ ọ`kan gbòógì nínú àwọn ìlànà tí Yorùbá ń gbà ?e ọ`rẹ´ ni òǹkọ`wé fi hàn jùlọ, bí Yorùbá ti máa ń gbé ọ`rẹ´ sọ´kàn jú ẹ`mí ara wọn lọ, tí wọn kìí fẹ´ kí ẹ`gbin, tàbí ohun aburú kan bàlé ẹní tí wọn bá ń bá ?e ọ`rẹ´ ni òǹkọ`wé ?e àfihàn láàárín Adépímpe àti ọ`rẹ´ rẹ`, ó fi èyí hàn láti ìlà kọkànlélógójì dé ìlà ọgọ´ta (41-60).

…..Adébímpe ní, kí ló dé?
Ó ní, è é ti jẹ´ tẹ´ran fi joko ọ`rẹ´ òun
Ó ní, irú ẹran kí ní ń joko ọ`rẹ´ òun láfúyẹ`gẹgẹ?
Ó ní, ẹran tó bá làkàkà tó bá joko ọ`rẹ´ òun,
Ẹranko náà yóò sunnú igba igbó,
Ẹranko náà yóò sùn nínú ọgọ´rùn-ún ọ`dàn…..

Ẹranko lásánlàsàn ni Adébímpé ń lérí si nítorí ó jẹ oko ọ`rẹ´ rẹ`, bí a bá fi ojú lásán wò ó, a ríi pé ẹran jẹ oko ọ`rẹ´ ẹni kò tó ohun tí à ń lérí sí ẹranko, àmọ´ òǹkọ´we lò ó láti fi ìhà tí Yorùbá kọ sí ọ`rẹ´ ?í?e hàn pàápàá ọ`rẹ´ tí wọn bá gbé lọ´kàn. Kìí ?e pé adébímpe lérí sí ẹran náà lásán, bí ó ti ń lérí sí ẹranko náà ló ń fi èpè bíi àyájọ´ lé e, pé:

…..ó ní nítorí pé akọ ẹyẹlé kì í rójú gbélé.
ẹ`mì kì í sunlé àná,
igba igi làwèrè í fọwọ´bà láàárín oko…..

Èpè bíi àyájọ´ yìí ló fi hàn pé tìbínú tìbínú ni Adébímpé fi ń sọ`rọ` náà, agbára tó ní láti fi jà ni òògùn, òhun si ni o ń lò, bẹ´ẹ` gẹ´lẹ´ ló rí nínú à?à ọ`rẹ´ ?í?e nílẹ` Yorùbá, òǹkọ`wé mọ`-ọ´n-mọ` lo èyí láti fi hàn pé gbogbo ohun tí Yorùbá bá ni lágbára ni wọn fi máa ń bá ẹni tóbá ?ẹ` ọ`rẹ´ wọn tàbí tàbùkù bá ọ`rẹ´ wọn jà, kódà kí nǹkan náà má tò ó ohun tí à ń lo agbára lé lóri.
Gbogbo ìbínú àti ìlérí tí Adébímpé ?e yìí kò kọjá pé ó rò pé ohun tí wọn ń sọ fún òun ni pé ẹranko jẹ oko ọ`rẹ´ òun, nígbà tó gbọ´ pé ẹran kò jẹ oko ọ`rẹ´ rẹ` pé ọ`rẹ´ rẹ` gan-an ni ẹrán pa jẹ, ó bara jẹ´, ó bẹ`rẹ` sí sunkun gidi. Ohun tó bá múkí àgbàlagbà ó sunkun nílẹ` Yorùbá, a jẹ´ pé nǹkan náà pinmirin lọ´kàn wọn.

…..Wọ´n ní, adébímpé ọ`jẹ´dòkun,
Kìí ?e pẹ´ranko joko ọ`rẹ´ rẹ ni.
ọ`rẹ´ rẹ gan-an lẹranko pa jẹ.
Adébímpé sunkun gbogbo ojú wú…..

Ìlà kejìdínlọ´gọ´ta sí ìlà ọgọ´ta (58-60) ni òǹkọ`wé ti fi irú ọ`rẹ´ tó wà láàárín àwọn ọ`rẹ´ méjéèjì hàn gẹ´gẹ´ bíi ọ`rẹ´ kòríkòsùn, ọ`rẹ´ ìmúlẹ`, ọ`rẹ´ àì?ẹ`tàn, nígbà tó wí pé

…..Ó ní Ináọlájí ọ`rẹ´ mi n lẹranko pa jẹ?
Ináọlájí, ògún àjọbọ,
Ènìyàn tí ò dùn mọ´ kó bọ ti ẹ` lọ´tọ`…..

Bí a bá wo ohun tí Adébímpe ń sọ lókè yìí, à á ríi pé ó ní “ináọlájí, ògún àjọbọ” ohun tó túnmọ` sí ni pé ináọlájí, ẹni tí a jọ ń ?e, ẹni tí a jọ jẹ´ kòríkòsùn, ináọlájí, ìmùlẹ` mi. nígbà tí “ènìyàntí ò dùn mọ´, kó bọ ti ẹ` lọ´tọ`” ń túnmọ` sí ẹni tí kò bá gba ti bí a tín bára ?e kó ?e ti ẹ` lọ´tọ`.
Òǹkọ`wé ?e àfihàn àwọn ìpalára tí à?à Yorùbá nípa ọ`rẹ´ ?í?e máa ń ?e fún àwùjọ, bí ó ti jẹ´ pé ó ń fa ìlọsíwájú agbègbè sẹ´yìn, tí ó sì ń ?e àkóbá fún àwùjọ àti àwọn ènìyàn inú rẹ`. Òǹkọ`wé fi èyí hàn nípa sísọ àwọn i?ẹ´ ribiribi àti àǹfàní tí àwọn ènìyàn àwùjọ ńjẹ nínú jíjẹ´ akitiyan àti ìjẹ´ akíkanjú Adébímpé, tó fi jẹ´ pé bí ì?òro kan bá kojú wọn nílùú, òun ni wọn yóò kési láti báwọn yanjú ì?òro náà kó tó di pé ì?ẹ`lẹ` tó ?ẹlẹ` sí ọ`rẹ´ rẹ`, ní èyí tó dá sí ló ?ekú paá tí àwùjọ àti àwọn ènìyàn àwùjọ náà kò fi rí àǹfàní náà jẹ mọ´. Láti ìlà kejìlélọ´gbọ`n dé ìlà ogójì (32-40)ni òǹkọ`wé ti fi ipa ribiribi tí Ọjẹ´dòkun ń kó nínú ìlú hàn pé

……Wọ´n ní bẹ´rin bá jẹ nígbó ìláwọ´
Bérin kò bá jẹ´ kí wọn ó gbádùn láàlà oko
Wọn a ní kẹ´ rán?ẹ´ pọmọ ìyálágbọ`n.
Wọ´n ní bẹ´fọ`n bá jáko lọ´nà alègùn
Bẹ´fọ`n kó bá jẹ´ kí wọn ó gbádùn láàlà oko,
Wọn a ní kẹ rán?ẹ´ pọmọ ìyálágbọ`n,
Ìgbà tó bù ?e gàdà, tó bú ?e gèdé
Tẹ´ranko kò jẹ´ kí wọn ó gbádùn lọ´nà afúyẹ´gẹgẹ
Ni wọn bá rán?ẹ´ pọmọ ìyálágbọ`n…..

Àwọn i?ẹ´ ribiribi yìí ni Adébímpé ń ?e fún àwùjọ rẹ` láti dóòlà èmí àti dúkìá àwọn àrá ìlú rẹ` tí àwọn ará ìlú àtí agbègbè náà sì ń jẹ àǹfàní rẹ`, kí ni ká ti wá gbọ´? pé ẹni tó jẹ´ olùgbàsílẹ` gbogbo ìlú ni yóò wá sọ ẹ`mí rẹ` nù nítorí ohun tó ?ẹlẹ` sí ọ`rẹ´ rẹ`, bẹ´ẹ` ohun tó ?ẹlẹ` sí ọ`rẹ´ rẹ` kò ní àtún?e mọ nítoríẹran ti pa ọ`rẹ´ rẹ`, ọ`rẹ´ rẹ` tí kú kò lè jímọ´, pípa ẹranko tó pa ọ`rẹ´ rẹ` tàbí àìpa ẹranko náà kò ?e àǹfàní fún ọ`rẹ´ rẹ` tó ti kú, ?ùgbọ´n ìfẹ´ àti ìgbélékàn tó gbé ọ`rẹ´ rẹ` sọ´kàn ló mú u pinu pé wọn ò ní ?ípà ọdẹ fún ọ`rẹ´ òun àfi bí òun bá pa ẹranko tó pa ọ`rẹ´ òun láìmọ` pé òun gan-an yóò sọ ẹ`mí rẹ` nù. Òǹkọ`wé ?e àfihàn ìfẹ´ àti ìgbélékàn yìí láti fi bí Yorùbá ti máa ń ?e hàn lẹ´yìn tí wọn bá pàdánù ọ`rẹ´ wọn débi tí wọn yóò má lọ´ ikú ọ`rẹ´ wọn mọ´ ẹlòmíràn lẹ´sẹ`, pé òun ló pa ọ`rẹ´ àwọn tí eléyìí sì máa ń dá rúgúdù sílẹ` lọ´pọ` ìgbà nínu àwùjọ.
Ojú ìwé kẹtalélógójì, ìlà karùn-úndínláàdọ´wà dé ìlà kẹrindínnígba (185-196) ní òǹkọ`wé ti pè fún àípadà à?à ọ`rẹ´ ?í?e, íjáwọ´ nínú ìfẹ´ àfẹ´jù àti ìgbélékàn ọ`rẹ´ tí ń ?e ìpalára fún àwùjọ àti àwọn ènìyàn inú rẹ`, ẹnà ni òǹkọ`wé fi ?àkàwé ọ`rọ` fún àwùjọ láti pé bí àwùjọ bá mọ ewu tó wà nínú ọ`rẹ´ ?í?e tí wọn gbé sórí,wón á mọ` pé apani lọ´jọ´ àìtọ´ ni ọ`rẹ´ ?í?e jẹ´, nítorí kò sí bí ènìyàn ti

le ?e ọ`rẹ́ tó ikú àbí ohun ibi ló ma gbèyìn rẹ`. Ni òǹkọ`wé fi ní kí àwùjọ ó jáwọ́ nínú à?à ọ`rẹ́ ?í?e.

…..Adébímpé ní kí ẹ má kè é mọ́
Ó ní àìmásìkò ló bá wa jà o jàre
Ó ní, bí a bá mọjọ́ a á kú
Bí a bá mọjọ́ a a rọ`run
Kílọdẹ ń wá nínú igbó
Tọ́dẹ gbégi lórí
Tọ́dẹ gbéri lórí tó ń pegi rẹ` níbọn
O ní ikú ọdẹ bẹ nínú apó
Ikú àgbẹ` bẹ lọ́rùn ebè
Òwò àdá mọ` ní I kádàá léyín
Bómùwẹ` ti lè mọ́ i wẹ` tó
Bí ò bá tètè kú, odò ni yóò gbé e lọ…..

Lẹ́yìn tí òǹkọ`wé pè fún jíjáwọ́ nínú à?à ọ`rẹ́ ?í?e, o fi ìhà tí òun kọ sí à?à ọ`rẹ́ ?í?e hàn pé àwọn ì?ẹ`lẹ` aburú tó máa ń gbẹ`yìn ọ`rẹ́ ?í?e ni kìí jẹ́ kí òun nífẹ`ẹ́ síi, ó fi ọgbọ́n àtinúdá gbé èyí kalẹ` sí ìlà kejìdínnígba títí dé ìlà kejìlénígba (198-202) ní ọ`nà tó fi bá ìtàn tó ń sọ bọ` mu.

…..Ó ní, ikú oro
Ni kò jẹ́ kówò ọdẹ ó wùmí í ?e
Àìlóògùn ẹ`mọ`
Ní kò jẹ́ kí n fẹ́ dẹ́mu tà ní kùtùkùtù
Bọ́dẹ bá rò?ẹ́, bọ́dẹ bá ròyà
Bọ́dẹ bá pẹran kò ni fẹ́nìkan jẹ…..

Ìlà kìíní sí ìlà kẹrin tó bẹ`rẹ` ọ`rọ` òkè yìí tako ohun tí òǹkọ`wé ń sọ bọ` nípa Adébímpé Ọ̀ jẹ́dòkun, láti ìbẹ`rẹ` ewì ni òǹkọ`wéti ń fi Ọ̀ jẹ́dòkun hàn bí ọkùnrin alágbára, akínkanjú ọkùnrin àti ẹni tí ó gbóyà ?ùgbọ́n ní ìlà mẹ́rin àkọ́kọ́ òkè yìí ó fi Ọ̀ jẹ́dòkun hàn gẹ́gẹ́ bíi ojo, bíi ẹni tí kò ní ògùn. Ìjìnlẹ` ìtumọ` tí òǹkọ`wé ń sọ ní ìlà mẹ́rin àkọ́kọ́ òkè yìí ní pé ikú oró ni kò jẹ́ kí òun faramọ́ à?à ọ`rẹ́ ?í?e, àìlára ti òun yóò fi gba èèmọ` tó rọ`mọ́ ọ`rẹ́ ?í?e ló jẹ́ kó sú òun ?e. ìlà méjì tó parí ọ`rọ` òkè yìí ló jẹ́ ká mọ pé ọ`rọ` nípa ọ`rẹ́ ni òǹkọ`wé ń fi ọgbọ́n inú gbé kalẹ`.

ÀgbálọgbábỌ`

Ṣí?e àfihàn ojú àmúwayé Yorùbá nípa ọ`rẹ́ ?í?e gẹ́gẹ́ bí kókó ohun tí Ọ̀ jọ`gbọ́n Adébáyọ` Fálétí ń sọ nínú ewì Adébímpé Ọ̀ jẹ́dòkun tí a ?e àgbéye. `wò lílo tíọ́rì ìfòjú-à?à-ìbílẹ`-wò fi hàn pé bí Yorùbá ti máa ń ?e àgbé-sọ́kàn à?à ọ`rẹ́ ?í?e tí wọ́n sì kàkún ohun kan gbòógì nínú ètò ìbágbépọ` wọn, láì ?e àkíyèsi pé aburú tí à?à yìí ń ?e fún àwùjọ àti àwọn ènìyàn inú rẹ` pọ` ju àǹfàni rẹ` lọ. òǹkọ`wé rí à?à ọ`rẹ́ ?í?e gẹ́gẹ́ bíi à?à tí kò bá àwùjọ mu mọ́, ní èyí tó ń kó ìfàsẹ́yìn bá àwùjọ. Ó fi àlébù à?à náà hàn pé ká apani lọ́jọ́ àìtọ́ tí n fẹ`mí ẹni ?òfò ni à?à náà jẹ́, kí àwùjọ jáwọ́ nínú à?à asọnidèrò ẹ`yìn.

Ìwé ìtỌ́kasí

Adéyẹmí, L. (2019) *Tíọ́rì lítíré?ọ‘ ní èdè Yorùbá*. Ìjẹ`bú òde: shebiotimọ Publications.

Ọlátúndé, O. (2004) *Ewì Adébáyọ‘ Fálétí Ìwé kìn ín ní*. Ìbàdàn: Heinmann Educational Books (Nigeria) PLC.

Mordi, Ọ. (2023) Odún Yemọja ní agboolé ?ógẹ ní ìlú Abẹ́òkúta: Báawà; Jọ́nà E`ka E`kọ́ Èdè Yorùbá: Federal College of Education, Abeokuta. Vol. 3, o.i 13-26.

Hamzat, S. (2014) Ìfojú tíọ́rì-ajẹmọ́-ìmọ̀-ìtàn-tuntun wo ìtàn, ì?èlú àti ìlo agbára nínú ìwé ìtàn- àròsọ ọmọ olokùn ẹ?in: Bringing our cultures Home: Festschrift For Bade Ajayi at 70: Department of Linguistics and Nigeria Languages, University of Ilorin.

Ilésanmí, T.M. (1992) Ipò àti ipa lítíré?ọ̀ nínú à?à ìbílẹ̀ Yorùbá nínú Akínwùmí ì?ọ̀lá (Olótùú) new findings in Yorùbá studies. Ìbàdàn J.Fọdújọ Memorial Lectures, Series nọ 3.

Olájubù, (1978) *Ìwé à?à ìbílẹ̀ Yorùba. Lagos: Longman Publisher Limited.*

Akínyẹmí, A. (1998). Varieties of Yorùbá Literature in Ogunrẹ̀mí, D and Adédìran, B(Ed.) culture and society in Yorùbáland p.168-176 Ibàdàn, Rex Charles Publication.

Ògúnsínà, B. (1988) Òǹkọ̀wé Yorùbá àti ìdàgbàsókè orílẹ̀-èdè Nàìjíríà.nínú IFE: Annals of the institute of cultural studies (2),pp. 84-93.